

Aktuell information

Celebert besök

hade Rättssociologiska institutionen i maj i år, när **Gunther Teubner** tillbringade tre vackra vårdagar i Lund.

Teubner, som var mitt uppe i utvecklandet av två olika uppsatser, valde att prata om den ene, "And God Laughed". Det lyckades inte Gud att bevisa sin egen existens, när hans bevis ogiltigförklarades genom majoritetsbeslut bland hans barn. Han kunde bara skratta åt det hela. Med utgångspunkt i denna gamla judiska berättelse diskuterade Teubner paradoxen om rättens obestämbarhet. Han intresserade sig för bedömningen att någonting är rätt eller fel. Under vilka förhållanden kan distinktionen rätt eller fel tillämpas? Det finns en obestämbarhet i begreppen "rätt" och "fel".

Denna obestämbarhet kan lösas genom användandet av en kod. Kodan finns i ett program och inom programmet finns vissa intressen. Blir inte det hela en aning för rela-

tivt? Det undrade i alla fall **Lars Ericsson**, som föreslog att **Jürgen Habermas** har en bättre lösning, med ett moraliskt imperativ inbakat i den kommunikativa rationaliteten. Teubner vägrade emellertid att acceptera något som absolut; han skrattade och hävdade att moralen var lika relativistisk som rättspositivism. Det finns ingenting annat än den faktiska situation som är för handen.

Just situationen var det som intresserade **Per Stjernquist**, som undrade hur Teubner kunde teoretisera utan någon empiri. Är det inte omöjligt att bygga en teori utan empiriskt arbete? Det tyckte definitivt inte Teubner, som helt framt deklarerade att teoretiskt arbete intresserar honom mera.

Samtalet fortsatte sent på kvällen och nästföljande dag, och inte ens en företagen cykeltur i Lunds vackra omgivning kunde hämma den teoretiska diskussionen. Att fastställa det svenska rättsliga sys-

temets plats i ett större teoretiskt paradig är inte lätt, särskilt med tanke på den svenska modellens användning av icke-rättsliga styrtekniker där sådant är möjligt. Allt det "svenska" blev för övrigt lite för hygieniskt för Teubner. Bilden av en naken kropp med de känsliga hygieniska zonerna inringade med rött, ett slags tvättanvisning som han fann vid duscharna på det lokala badhuset fick honom att undra om Sverige inte egentligen mest var ett gigantiskt sjukhus.

Till detta kan fogas att Teubner, som ju ursprungligen är tysk och som numera bor i USA, vid detta tillfälle var verksam i Florens, Italien.

Housing Inspectors

var på tapeten när Professor **Laurence Ross** gästade Rättssociologiska institutionen, också han i maj. Ross hade varit Fulbright Fellow i Finland under vårterminen och tog tillfället i akt att presentera sina rättssociologiska undersökningar av hälsovårdsmyndigheternas inspektionsverksamhet och fastighets- och bostadslagstiftningen i Boston, Baltimore och Buffalo, innan han återvände till USA.

Ross har studerat dåliga bostäder för fattiga människor i fastigheter ägda av fattiga hyresvärdar, i relation till möjligheten att upprätthålla en viss minimistandard i enlighet med vissa föreskrifter. Hans resultat visar att en detaljerad reglering av bostadsstandard var omöjlig att tillämpa, att inspektionsmyndighetens resurser var otillräckliga, och därtill att inspektörerna inte var intresserade av att tillämpa reglerna i sig, utan snarare såg det som ett problem som följde med deras anställning, vilken förutsätter hand-

ling i form av inspektioner och rapportering.

Samspelet mellan utrymmet för godtycke och trycket på inspektionsmyndigheten ledde enligt Ross till förenklingar, liberalisering och diskretionär tillämpning (simplification, liberalization and arbitrariness).

De amerikanska förhållandena väckte stor förvåning bland de svenska åhörarna, vana som vi är vid hyresgästföreningar och de omutliga och tappra tjänstemännen vid miljö- och hälsoskyddsförvaltningarna. De kontrasterande svenska och amerikanska situationerna lämpade sig emellertid väl för en teoretisk diskussion om rättstillämpares omstrukturering av verkligheten, givet vissa externa situationer.

En kanske viktigare fråga, som inte diskuterades men som i retrospektiv infinner sig, är hur man handskas med teori- och empiriöverföring mellan olika länder och kulturer. Transnationella teorier om rättens väsen och dess omsättning i praktisk, tillämpbar lag har kanske inte de tyngd vi ibland frestas ge dem. Rättssociologiska problemställningar blir med nödvändighet ibland strikt avgränsade till en rättslig kultur, och sådana sammanfaller ibland med nationsgränserna. Å andra sidan visar de Sousa Santos' artikel i detta nummer hur man utifrån erfarenheter från olika rättsliga kulturer kan formulera generella teorier om rätten.

Detta är en fråga som säkerligen kommer att diskuteras flitigt i framtiden.

Rätt och samhälle

1987 års Annual Meeting of the Law & Society Association hölls i Washington DC i början av juni.

The Washington Hilton Hotel invaderas under några dagar av jurister och samhällsvetare från hela världen, främst dock från USA. Och alla rum i konferensvåningen var upptagna av de otaliga sessioner som konferensen är uppbyggd av.

Läget – Washington – och tidpunkten – samtidigt som de begynnande Irangateförhören – satte sin prägel såväl på gästföreläsarna som på diskussionerna. Många deltagare kom från de olika federala förvaltningarna, Department of Justice Antitrust Division, Senate Judiciary Committee, Federal Trade Commission, Bureau of Labor Statistics, Federal Judicial Center, US Senate Staff, etc, vilket betydde att man fick en något annorlunda debatt än tidigare år. Det vetenskapliga blir synnerligen verkligt när man försöker reda ut den sociala och politiska målsättningen bakom anti-multinationell politik, t ex, eller diskuterar hur man ska komma till rätta med de omfattande insider-trading-skandalerna som avslöjats på Wall Street, eller försöker finna fram till sätt att kontrollera den omfattande nedmonteringen av den amerikanska tillverkningsindustrin genom sammanslagningar och fientliga take-over bud.

Ja, kanske var det själva närheten till detta väldiga lands politiska centrum mellan Capitol Hill och Vita Huset som satte sin prägel på konferensen. I alla händelser var atmosfären annorlunda än tidigare år, mer återhållen.

Det fanns också i andra avseenden ett nytt klimat på konferensen. Borta var stridigheterna mellan pro och anti när det gällde regleringar; borta var också motsättningarna och polemiken mellan den traditionella rätt- och samhälle-forskningen och

Critical Legal Studies-rörelsen.

Rättslig pluralism stod på agendan, och diskussioner om utomrättsliga situationer förekom i många av sessionerna. Tyngdpunkten låg på mikronivån, t ex i områden som konfliktlösning, tillämpningsmyndigheter, juristernas yrkessocialisation, feministiska perspektiv på misslyckade rättsliga reformer.

Den preventiva staten

I en session som behandlade välfärdsstatens utveckling skisserade **Joel Handler**, UCLA School of Law, en bild av den "preventiva" staten, där välfärdsteknikerna inte bara syftar till att understryka vikten av arbete, utan framför allt till att minimera behov. För att fullt ut nå detta mål måste staten förebygga uppkomsten av behov. Välfärdsstaten blir i ökad utsträckning en förebyggande stat för framtida behov istället för aktuella behov, och måste därför utveckla tekniker för att tidigt identifiera kommande behov eller behovande.

En diskussion om vad det betyder att staten identifierar högriskgrupper, och vad det i sin tur betyder för individerna, leder analysen till idén att individen själv förväntas bära kostnaderna för att tillhöra en högriskgrupp. I arbetslivet får riskdefinieringen konsekvenser för individerna i form av omplacering, och i det socialförsäkringsfattiga USA leder riskidentifieringen till att premier för de privata försäkringarna för högriskindivider höjs dramatiskt. När välfärdsstaten övergår från behovsbegreppet för kategorisering av individerna till en kategorisering på grundval av riskgrupptillhörighet, blir gruppdefini-

tionerna lätt överinklusiva och risk uppfattas som farlig, individens besvär anses ha sociala konsekvenser som gör det berättigat att dra in hans rättigheter. Paradoxen i det hela är att skapandet av riskgrupper ökar antalet individer som förväntas vara i "behov".

Europa i USA

"Dispute Resolution Research in Europe: Theoretical Strands and Ongoing Projects" var namnet på en speciell work-shop sponsrad av Dispute Processing Research Program (DPRP) vid University of Wisconsin-Madison tillsammans med Zentrum für europäische Rechtspolitik (ZERP) i Bremen. Hela den avslutande dagen ägnades enbart åt denna session med ett 40-tal särskilt inbjudna deltagare. Sex europeiska forskare hade ombetts lägga fram papers i ämnet Alternative Dispute Resolution (ADR), Yves Dezalay, Frankrike, Iain Ramsay, England, Antoinette Hetzler, Sverige, Stephan Parmentier, Belgien och Volkmar Gessner och Konstanze Plett, Västtyskland.

Dessa papers presenterades av en "commentator", för Dezalay Bryant Garth, University of Indiana, för Ramsay Barbara Yngveson, Hampshire College, för Hetzler Robert Kidder, Temple University, för Parmentier Susan Silbey, Wellesley College, och för Gessner/Plett Sally Merry, Wellesley College. Denna i sammanhanget unika session avslutades med en diskussion med alla deltagare, ledd av David Trubek och Austin Sarat.

De europeiska uppsatserna hade alla det gemensamt att de hade svårt att relatera konfliktlösningsstrategier i det egna landet till den forsk-

ning kring ADR som formligen svept över den amerikanska kontinenten, och deras papers blev därmed försök att peka på det unika i just det egna landet.

Uppsatserna från Västtyskland och Sverige behandlade begreppet reflexiv rätt. Gessner/Plett fann mycket lite reflexivitet inom konfliktlösningområdet, och Hetzler analyserade faran i en extrem användning av reflexiv rätt i detta område. Ramsays engelska bidrag byggde på en teori om korporatism och reflexiv rätt. Sarat påpekade i detta sammanhang att det finns en djup antagonism i deras historia och politik, och den amerikanska publiken hade svårt att acceptera Ramsays argument. Dezalay intresserade sig för professionalism och professionella projekt i sin behandling av konfliktlösning i Frankrike, och Parmentier ansåg att den belgiska situationen bäst förklarades genom en analys av den politiska och sociala organiseringen kring konfliktlösningssprocesser.

Det var en svår uppgift. Vissa kommentatorer var mer intresserade av att förklara sin egen forskning än att presentera uppsatsen. Kritiken var ibland hård från alla sidor. Några direkta slutsatser kunde vid dagens slut inte dras, men alla deltagarna var överens om att diskussionen varit lyckad, och att huvudfrågan nu gällde möjligheten att bygga en teoretisk bro mellan den amerikanska och den europeiska uppsatsen.

De europeiska uppsatserna är under publicering vid University of Wisconsin-Madison, och i *Tidskrift för rättssociologi* kommer vi att publicera en sammanställning av sammanfattningar och kommentarer från sessionen.